

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?**

Yleisesti luonnehtien KISS2030 on keskittynyt pääasiassa linjaamaan valtionhallinnon tavoitteita ja toimenpiteitä. Lupauksistaan huolimatta konkreettisuus jää hyvin pintapuoliseksi ja kunnat, jotka monin tavoin ovat jo nykyainsäädännön velvoittamana vastuullisia toteuttamaan useita toimenpiteitä, on unohdettu lähes täysin suunnitelmasta.

Vastuutahojen määrittely on jäänyt useimmissa tavoitteissa sille tasolle, että ministeriöiltä edellytetään tarvittavien lainsäädännöllisten muutosten valmistelua. Vaikka suunnitelmassa todetaan osan toimenpiteistä olevan jo kuntien vastuulla, valmistelutyössä kuntia ei ole huomioita. Esimerkiksi vesihuollon ja hulevesihuollon osalta olisi tärkeää ottaa valmisteluun mukaan kuntien laitokset Kuntaliiton ohella.

- 2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutuskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)**

-

- 3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)**

-

- 4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?**

-

- 5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?**

Viimeisen kahden vuoden edesottamukset ovat herättäneet huomaamaan, kuinka tärkeää on huolehtia mm. kansallisesta huoltovarmuudesta.

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ruokahuollon varmistamiseksi on tärkeä huolehtia laajasti suomalaisesta ruuantuotannosta ja sen valmiudesta kohdata ilmastonmuutoksen haasteet. Maataloustuottajien osallistaminen valtionhallinnon ohella valmisteluun on äärimmäisen tärkeää.

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastruktuuri ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Suunnitelman infraa (tavoite 8) koskeva tavoite jää myös hyvin pintapuoliseksi. Elinkeinoelämän mahdollisuudet toimia myös pohjoisemmissa osissa Suomea edellyttävät kuljetusreittien ylläpitoa. Se tarkoittaa budjettirahoituksen kohdistamista pohjoisen maanteille sekä rautatieverkostoon. Lisäksi yksityisteiden tiekuntien aktivoimiseksi on kohdennettava rahoitusta, jotta toimenpiteet realisoituisivat myös käytäntöön.

Viime kuukausien haasteet energia-alalla ovat tuoneet yleiseen tietoisuuteen alan kriittisyyden. Energian hinnannousu vaikuttaa laajasti ymmärrettävästi kustannuksiin, mutta välilliset vaikutukset ovat vielä suuremmat. Tässä valossa energiainfran käsittely (tavoite 9) on jäänyt KISS2030:ssa yllättävän yleiseksi. Sähköverkkojen säävarmuudesta huolehtiminen on ollut tärkeä toimenpide jo pitkään. Omavaraisuuden ja monipuolisten energialähteiden huomiointi ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on äärimmäisen tärkeää. Ongelmien ratkaisemisessa on tärkeä kuulla alueellisia toimijoita niin kuntia kuin alan toimijoita.

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuuden ja luontopohjaisten ratkaisujen toteutuminen kuntatasolla on ollut ja on myös tulevaisuudessa pitkälti hankerahoitukseen varassa. Esimerkiksi tavoitteissa 11,12,13 korostuvat valuma-alueiden suunnitteluja ja ratkaisut mm. pilottikohteiden kautta. Toiminnan ajatuksena on viivyttää vesiä valuma-alueilla, jolloin parannetaan myös vesimuodostumien ekologista tilaa ja edistetään luonnon monimuotoisuutta (myös ennallistamistoimenpiteet). Näiden luontopohjaisten ratkaisujen haasteena on mm. maa- ja metsätalousalueiden tukijärjestelmien erilaisuus ja erityisesti maanomistuksen hajanaisuus, jolloin toimintamalleja ja rahoitusta tulee koordinoida yhteen. Lisäksi on syytä muistaa, että näissä ratkaisuissa toimitaan pääsääntöisesti yksityisten omistamilla mailla ja vesialueen omistajien piirissä. – Valmisteluun on näin ollen tärkeä sekä sitouttaa että osallistaa näitä osapuolia. Rahoitustukien suuntaaminen oikein on ratkaisevaa.

Kalajoen pääuoma on Ylivieskan ja Alavieskan taajamien välillä luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi tulvariskialueeksi. Tulvariskien hallintasuunnitelmassa on esitetty toimenpiteitä riskien hallitsemiseksi. Ylivieskan kohdalla tulvasuojelu siten korostuu ja olisi toivottavaa, että edellä

mainitulle hallintasuunnitelmalle ja tulvariskialueelle määrätylle työryhmälle annettaisiin enemmän painoarvoa ja että ELY-keskukselle osoitettaisiin enemmän resursseja ko. toimintaa varten.

9. Näkemyksenne teemasta 'Terveyden suojelu ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

10. Näkemyksenne teemasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojelu' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

11. Näkemyksenne teemasta 'Alue- ja kuntatason ilmatoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kuntatasolle edetään osin omassa kappaleessa (2.5.8), "Alue- ja kuntatason ilmatoriskien hallinta" (tavoitteet 16, 17 ja 18). Tavoitteet koskevat lähinnä oppaiden, osaamisen ja vuoropuhelun turvaamista. Tämä kaikki on enemmän kuin tarpeen. Toimenpiteenä 17.1 selvitettäisiin "mahdollisuutta vahvistaa ilmastolakiin sisältyviä veloituksia kunnille koskien ilmastomuutokseen sopeutumista". Viittaus on ilmastolakiin. Tämän ja muidenkin toimenpiteiden toteuttamisessa viitataan virkatyöhön, joissakin kohdissa hankerahoitukseen. Meidänkin kokemuksen mukaan hanketyöstä olisi monin kohdin siirryttävä pitkäjänteisempään toimintaan ja (valtion) rahoituksen tulisi silloin olla hankerahaa pidempiaikaista. Ilmastosuunnitelmien laatimisiinkin tietysti liittyy suunnitelmien toteuttaminen ja seuranta – eli tässä on muodostumassa (sinänsä tarpeellinen) veloite kunnille, ilman siihen turvattua resurssia. Suurimmat kaupungit ovat toki tässä jo edenneet ja eriasemassa.

12. Näkemyksenne teemasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

13. Näkemyksenne teemasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

14. Näkemyksenne teemasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

15. Näkemyksenne teemasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ilmastonmuutokseen liittyviin kysymyksiin sekä siihen sopeutumiseen liittyvät tarpeet ovat kasvaneet nopeasti. Näihin tarpeisiin olisi vastattava peruskoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja täydennyskoulutuksen (mm. maanpuolustuskurssit) näkökulmasta. Oleellista on kuntien ja kuntien laitosten perehdyttäminen, tukeminen. Tätä korostaa myös esim. rakennettua ympäristöä koskeva tavoite (8) ”rakennetun ympäristön toimialalla on kyky hallita ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä ja sopeutua ilmastossa tapahtuviin muutoksiin. Ilmastonmuutokseen varautuminen on sisällytetty osaksi kaikkien eri toimijoiden normaalia suunnittelua ja toimintaa...”

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö on unohtunut suunnitelmassa monessakin kohtaa. Sopeutumiseen liittyvät toimenpiteet kohdistuvat usein myös yksityisten omistamille kiinteistöille. Lisäksi yhteistyö elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kanssa on tärkeää toimenpiteiden vaikuttavuuden maksimoimiseksi.

Järjestökentän toiminnalla on yhä suurempi vaikuttavuus yhteiskunnassamme – varsinkin kunta – asukas -rajapinnassa. Esimerkiksi sotealan järjestöt tekevät jo nyt äärimmäisen tärkeää työtä ikääntyvien hyväksi. Tämän takia olisi tärkeää huomioida suunnitelmassa myös järjestökentän osallistaminen.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmat on mm. energiatehokkuuden ohella otettava osaksi hankintaohjeita julkisissa hankinnoissa. Tähän valmisteluun on otettava mukaan Suomen Kuntaliitto.

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

-

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

-

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

-

